

**Чжоу Сяньфэн илимий жетекчиси п.и.д., профессордун милдетин аткаруучу Карабалаева Г.Т. 550700 - "Педагогика" багыты боюнча (PhD) философия докторлук даражасын изденип алуу үчүн жазылган "КР менен КЭРдин педагогикалык изилдөөлөрүндөгү маданий аспект" аттуу диссертациялык изилдөөсүнүн**

## **АБСТРАКТЫ**

**1. Диссертация темасынын актуалдуулугу.** Ааламдашуу доорунда маданият менен билимдин өз ара байланышы барган сайын татаалдашып, тыгыз болуп баратат. Ар кандай маданий контексттерде билим берүү системасында жана билим берүү концепцияларында олуттуу айырмачылыктар бар, алар жеке окуу тажрыйбасына жана социалдык адаптацияга таасир этет.

Изилдөө илимпоздордун педагогикалык изилдөөлөрүндөгү маданий аспектилерди, Кытайдагы жана Кыргызстандагы маданий билим берүүнүн эволюциясын изилдөөгө жана маданий факторлор билим берүү системасын жана билим берүү концепцияларын кандайча калыптандыраарын терең изилдөөгө арналган. Ошол эле учурда, билим берүү эволюциясы маданий иденттүүлүккө жана социалдык өнүгүүгө кандай таасир этээринен көңүл буруу керек.

Динамикалык жана карама-каршылыктуу өнүгүп жаткан дүйнөдөгү заманбап социалдык-маданий кырдаал билим берүү процесстеринин эволюциясын маданият жана билим берүү интеграциясы позициясынан кайра карап чыгууну камтыйт. Билим берүү институту үчүн маданий функцияларды күчөтүү анын жемиштүү өнүгүшүнүн шарты болуп саналат, ал жеке жана коомдук аң-сезимдин сапатын камсыз кылат.

Илимдин трансформациялык функциясы – бул бир жагынан адамдын курчап турган дүйнөнү түшүнүүсүнүн чегин кеңейтсе, экинчи жагынан билимди колдонууну камсыз кылат жана андан ары социалдык-маданий жана экономикалык өнүгүүнүн жолдорун ачат. Бул түздөн-түз педагогикалык изилдөөлөргө тиешелүү, анын социалдык функциясы адамзат топтогон социалдык-маданий тажрыйбанын жана билим корпусунун негизинде жаш

муундарды окутуунун, тарбиялоонун жана кесиптик жактан жашоого даярдоонун мазмунун, методдорун, педагогикалык технологияларын аныктоо болуп саналат.

Кыргыз Республикасында жана Кытай Эл Республикасында педагогикалык илим жана билим берүү өлкөнүн тарыхын жана реалдуу социалдык-экономикалык шарттарын, дүйнөлүк тажрыйбаны, Заманбап гуманитардык ойдун жетишкендиктерин жана адам ресурстарын калыптандыруу ишиндеги Стратегиялык багыттарды эске алуу менен өнүгүүдө. Педагогикалык ой жүгүртүүгө жана окутуу жана тарбиялоо практикасына глобалдашуу менен шартталган процесстер таасир этүүдө. Алар билим берүүнүн сапатын жогорулатуу, улуттук-маданий бирдейликти сактоого, ошондой эле адамдан максималдуу креативдүүлүктү жана практикалык даярдыктын жогорку деңгээлин талап кылган тез өзгөрүп жаткан жашоо жана эмгек шарттарына ыңгайлашууга жөндөмдүү толеранттуу жарандарды калыптандырууга көңүл буруунун зарылдыгын белгилейт.

## **2. Диссертация темасынын ири илимий программалар, илимий мекеме жүргүзгөн негизги илимий-изилдөө иштери менен байланышы.**

Диссертациялык иш "Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүүнүн стратегиялык багыттарында" коюлган милдеттер менен шартталган жана Ж. Баласагын ат. Кыргыз улуттук университетинин илимий-изилдөө иштеринин тематикалык пландары менен комплексте аткарылган. (пр. №6, ИТКнын отуруму, 10.06.2022-ж.).

## **3. Изилдөө объектиси жана предмети.**

**Изилдөөнүн объектиси:** жогорку педагогикалык билим берүү системасы.

**Изилдөөнүн предмети:** Кыргыз республикасынын жана Кытай элдик республикасындагы педагогикалык изилдөөлөрүндөгү маданий аспектисин ишке ашыруу процесси.

## **4. Максаты жана изилдөө милдеттери.**

**Изилдөөнүн максаты:** КРнын жана КЭРдагы педагогикалык изилдөөлөрүндөгү маданий аспектти теориялык жактан негиздөө, талдоо.

Изилдөөнүн максатын ишке ашыруу төмөнкү милдеттерди чечүү менен аныкталат:

1. Педагогикалык илимдеги маданий мамиленин калыптанышынын теориялык негиздерин изилдөө жана жалпылоо;
2. Педагогикалык изилдөөдө маданий аспектти изилдөө методологиясын жана ыкмаларын аныктоо.
3. Кыргыз Республикасынын жана КЭРнын педагогикалык изилдөөлөрүндөгү маданий аспекттерге талдоо жүргүзүү жана алардын өнүгүү келечегин жана артыкчылыктарын аныктоо.

Милдеттерди чечүү үчүн төмөнкү **илимий-педагогикалык изилдөөнүн методдору** колдонулду:

- *теориялык изилдөө методдору:*

- Адабиятты изилдөө: адабиятка кеңири сереп салуу, ошондой эле маданий жана билим берүү мамилелери жөнүндө болгон изилдөөлөрдүн жардамы менен Кытайдагы жана Кыргызстандагы маданий билим берүүнүн тарыхый өнүгүүсүнө сереп салуу жана талдоо, бул теориялык алкак үчүн негиз болуп, маданият, билим берүүдөгү негизги түшүнүктөрдү жана эволюциялык тенденцияларды түшүнүүгө жардам берет.

- Анализ: Кыргыз-Кытай маданий билим берүүсүнүн ар кандай мезгилдерде, анын ичинде Совет мезгилинде жана Кыргызстан көз карандысыздык мезгилинде өнүгүшүн, маданияттардын келип чыгышын жана эволюциясын, ошондой эле бул маданияттар билим берүү системасын жана практикасын кандайча калыптандыргандыгын талдоо.

- Интервью жана текшерүүлөр: педагог-практиктердин, билим берүү жаатындагы саясатты иштеп чыгууга жооптуу адамдардын жана окуп жаткандардын пикирлери, алардын маданият менен билим берүүнүн өз ара аракеттенүүсүнө карата көз караштары, ошондой эле практикалык

колдонуудагы көйгөйлөр жана мүмкүнчүлүктөр жөнүндө маалымат алуу максатында аңгемелешүүлөрдү же текшерүүлөрдү жүргүзүү.

- *эмпирикалык изилдөө методдор*: аңгемелешүү, байкоо.

- *статистикалык методдор*: эксперименталдык маалыматтарды талдоо.

5. Алынган жыйынтыктардын **илимий жаңылыгы** изилдөөнүн теориялык-методологиялык жана практикалык сунуштарын өнүктүрүүдө турат: педагогикалык илимде маданий мамиленин калыптанышынын теориялык негиздери аныкталды, Кытайда жана Кыргызстанда маданий билим берүүнүн эволюциясы жана чагылышы талданды, ошондой эле билим берүү жаатындагы культурологиялык аспектини изилдөөнүн теориялык обзору аныкталды; КЭР жана КР педагогикалык изилдөөлөрүндө маданий аспектини изилдөө методологиясы жана методдору аныкталды; азыркы КР жана КЭР окумуштууларынын педагогикалык изилдөөлөрүндөгү маданий аспектини изилдөө жүргүзүлдү, билим берүүдөгү маданий аспектинин перспективасы жана артыкчылыктары талданды.

6. **Изилдөө жыйынтыктарынын практикалык мааниси** педагогикалык илимде маданий мамиленин калыптанышын өркүндөтүү боюнча сунуштар аныкталды, КР жана КЭР заманбап окумуштууларынын педагогикалык изилдөөлөрүндө маданий аспект изилденген, билим берүүдөгү маданий аспектинин перспективалары жана артыкчылыктары талданган. Изилдөөнүн теориялык жоболору жана жыйынтыктары кадрларды даярдоо сапатын жогорулатуу, ошондой эле азыркы коомдун талаптарына ылайык студенттер, магистранттар, аспиранттар жана докторанттар тарабынан колдонулушу мүмкүн.

## **7. Диссертациянын коргоого коюлган негизги жоболору.**

1. Педагогикалык илимде маданий мамилелерди калыптандыруунун теориялык негиздерин изилдөө натыйжалуу педагогикалык методдорду иштеп чыгууга мүмкүндүк берген актуалдуу жана маанилүү багытты билдирет. Маданият менен билимдин өз ара аракеттенүүсү маданият жана билим өзүнчө аймактар эмес, бири-бири менен өз ара байланышта жана өз ара байланышта

экенин көрсөтүп турат. Маданий контекст билим берүү максаттарын, ыкмаларын жана баалуулуктарын калыптандырышы мүмкүн, ал эми билим маданиятты жайылтып өзгөртө алат.

2. Билим берүү философиясына маданий факторлордун таасирин болжолдогон педагогикалык изилдөөлөрдө маданий аспекти изилдөө методологиясы жана методдору аныкталды: ар кандай маданий контексттер билим берүү философиясына, анын ичинде билим берүү түшүнүктөрүн, максаттарын жана методдорун калыптандырууга терең таасир этет. Ошентип, негизги методдор маданий жана компетенттүүлүк ыкмасынан турат.

3. Кыргызстанда жана Кытайда жүргүзүлүп жаткан изилдөөлөр жана тажрыйбалар бири-бирин байытып, коомдун билим деңгээлин жана маданиятын жогорулатууга салым кошо алат. Кыргызстан менен Кытайдын уникалдуу маданий өзгөчөлүктөрү бар, алар изилдөөлөрдө жана тажрыйбаларда чагылдырылат: Кыргызстанда мамлекетте жашаган элдердин маданий мурастарын изилдөөгө жана сактоого, көп улуттуулукка жана маданий топтордун өз ара аракеттенүүсүнө көбүрөөк көңүл бурулат, ал эми Кытайда кытай маданиятын жана улуттук өзгөчөлүгүн сактоо колдоого алынган. Бул айырмачылыктар билим берүү саясаттарына жана стратегияларына байланыштуу: ар бир өлкө чөйрөдөгү максаттарына жана артыкчылыктарына жараша билим берүүнүн айрым маданий аспектилерине өзгөчө көңүл бурат. Педагогикалык билим берүүдө маданий мамилени киргизүү маданий компетенттүүлүктүн калыптанышына өбөлгө түзүшү керек, атап айтканда: маданий мурастарды пайдалануу көндүмдөрү; маданияттын бир бүтүн система катары өзгөчөлүктөрү жөнүндө билимдердин калыптанышы, улуттук, маданий, социалдык толеранттуулукту бекитүү.

8. Докторанттын жеке салымы диссертацияда баяндалган жана скопус системасынын илимий журналдарында жарыяланган илимий натыйжаларды алууда турат, ал Кытайдын жана Кыргызстандын жогорку окуу жайларында дизайнердик билим берүүнү салыштырма талдоонун теориялык негиздерин аныктоодо жана системалаштырууда чагылдырылат; дизайнерлерди окутууга

методикалык ыкмалардын анализи жана типологиясы жүргүзүлдү, дизайнерлерди кесиптик даярдоодо методологиялык ыкмалар аныкталды; заманбап коомду өнүктүрүүдө дизайндын жаңы функциялары аныкталды; көркөм дизайн боюнча адистерди даярдоодо Кыргызстан менен Кытайдын ортосундагы айырмачылыктар аныкталды; дизайнердик билим берүүнүн жалпы жана өзгөчө өзгөчөлүктөрүн, абалын жана келечегин аныктоо менен КЭР жана КР ЖОЖдорундагы дизайнердик билим берүүнүн абалы жана өнүгүү тенденцияларынын салыштырма анализи биринчи жолу сунушталды.

**9. Изилдөөнүн жыйынтыктарын апробациялоо жана жүргүзүү Ж.** Баласагын атындагы КУУнун Кыргыз-Кытай институтунун жана Хэнань университетинин базасында (2022-2024-жж.) ишке ашырылган. Азыркы изилдөөлөрдүн жыйынтыктары Ж. Баласагын атындагы КУУнун ЖОЖдон кийинки кесиптик билим берүүнүн "Педагогика" программасынын (базалык докторантура (PhD)/профили боюнча) жыйындарында, эл аралык илимий-практикалык конференцияларда жана семинарларда угулган.

**10. Диссертациянын жыйынтыктарын басылмаларда чагылдырылышы.** Бул иштин негизги теориялык жана практикалык жоболору скопус системасынын илимий журналдарда жарыяланган 3 илимий макалаларда чагылдырылган.

**11. Диссертациянын структурасы жана көлөмү.** Диссертация изилдөөнүн илимий негизин камтыган кириш сөздөн, үч бөлүмдөн жана алардын тыянактарынан, жалпы корутундудан, адабияттардын тизмесинен турат. Жалпы көлөмү – 110 бет.